

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Zemendia-ren
22ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakochea, Chakur chiki bat1903-ko Azaroa-ren
22ⁿ

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tivoli, letra B, 2.º derecha.

ITZ-JOSKERA

IV

Izkinde berri bat eguiten ez guñan asi, eta gauzak zearo esatea gustatzen bazat ere, lan ori pisuba litzake IBAIZABAL-en eguiteko. Albistari batean arinsseago ibilli bear da.—Alassen ere pausorik aurrera eziñ eman det euskerazko izenak, izenordeak eta laria *a*-rekin eguiñ oi duten elkar-tzearen gañean oraindik zerbaít guei-ago esan gabe. Elkartze au ondo ikasten ezduanak euskerari beingoan utzi litzaioke; gure izkuntzan aurre-rapen guchi eguingo du. ¿Zertarako eche bat ondar arroaren gañean eguiten asi? *A, aren, ari*, noiz artu, noiz utzi, noiz aronz eraman, noiz onontza ekarri ez dakian euskalduna beti zimendu gabe dago, eto zer-bait ibilli naiean asten bada, biderik zabalenetan ere aldaro galantak eguiñ beaitu; usterik guchiena duan bere sudurrak ausi, ta besteri belarriak urratu bear dizka.

Izkindariak ontan eguiñalik asko eguiñ dute guri erakusteko, baña.... ¿zer balio du orrek, aiek erakutsia ikasi nai ezpada? Eta... ikasitako piss-kari bereala astutzen uzten bazaio?—Nere ustez askok gauza batean utse-guiten degu: an t'emen, atzo t'rene-gun, gai bat eta bestean, gure aurre-koak eskribitutako liburu batzuek artu, aiek letu, eta onenbesterekin ondo gaudela pensatzen degu. Liburu oek irakurri utsez, guerok beste nekerik artu gabe, euskeraz ikasi nai guenduke. Eguia da aietan asko ika-si guenezakegula, bañan eretan guzia arki guenezakeala, ez. Izkiratzalle askok sasi ta lar asko kendu zizkiguten, aurrena berak bide estuetan al-dapa gogorak igoaz, baña oraindik ar kaskar eta eragozpenak guretzat ere guelditu ziran. Erderak euskera arretu ta nabartuba zeukan: au gar-bitzeari lenbizi ekin ziotenak lan aundi ta neketsua izan zuten; indarka ibilli ziran; beñ baño gueiagotan asnasik eziñ artubaz: eta jarritzekoa al da guzia ez irisstea, eta artan edo ontan utsen bat edo besteri eziñ igues eguiña? Larramendi aita berak lan orri eman ziskan ekin-aldiakin bere deseo guzia etzuan bete, nai zukean guzia eziñ irichi izan zuan. Mundura berriro baletor, len utzitako uts-al-

diak ordaintzen enurik gabe laister asiko litzake.

Len esan dedan bezela emen eziñ guintzake gauzak oso zearo ikusi, baña sustraitik artu ditzagun beintzat eguiñalean. Itzak ondo mugatzen ta toleztan ikasi nai badegu, *a*-ren aldi guziak aurrena ikusi ditzagun, eta oiek beste itzak in egoki josten trebetuko guera.—*Eliz-a, eche-a; eliz-ak, eche-ak; eliz-aren, eche-aren; eliz-ari, eche-ari; eliz-an, eche-an; eliz-az, eche-az; eliz-ako, eche-ko; eliz-ara, eche-ra; eliz-atik, eche-tik*, eta onelako beste izen batzuek elkarre-kin berdinke piska bat badute; baita askorentzakoak (plural) bakarrentza-koarekin ere, baña diferentzi labur ori euskaldunentzat ezer ez da, eta bere *zergatikakoaz* oek laister kontu-ratzen dira. Nere ustez, onena izan-go litzake *a*-muguitzaren aldi ta erak zintzo ikasten aurrena saiatzea, gue-ro aisago ta trebeago berarekiko lo-turak eguiñ ditzagun. Ar zagun beraz *a* besterekiko naste gabe, legor-lego-rrean:

BAKARRARENTZAT

Egolea: *a=el, la, lo*;—Eguillea: *ak=el, la, lo*;—Euslea: *aren=de el, del, de la, de lo*;—Arlea: *ari=a el, a la, a lo*;—Eraslea: *an=en el, en la, en lo*;—Gai-bidelea: *az=con, por, de el, de la, de lo*;—Ekarlea: *ako, ko=de el, de la, de lo*;—Eramallea: *ara, ra=a el, al, a la, a lo*;—Urrutiralea: *atik, tik=de, desde el, la lo*.

GUEIAGORENTZAT

Egolea: *ak=ellos, ellas*;—Eguillea: *ak=ellos, ellas*;—Euslea: *en=de los, de las*;—Arlea: *ai=a los, a las*;—Eraslea: *etan=en los, en las*;—Gai-bidelea: *az=con, por, de los, de las*;—Ekarlea: *etako=de los, de las*;—Eramallea: *etara=a los, a las*;—Urrutiralea: *etatik=de, desde los, de, desde las*.

Orain jarri zaitezte esan degunari beguira, baño zerbaiteho astiro; eta bereala ezagutuko dezute au lenbizi-lenbitik onela ez zala izango eus-keran. *Bakarrean*, len *ako* zan, eta oraindik ere ala da muguitz au izen batzuekin josten badegu: eta esan-go degu *baratzako tipulak; elizako ezkillak*; beste izenik gueienakin *ko: erriko mendiak, bideko aldapak, chi-miko kea, goiko guiltzak, soroko ar-*

toa, beguiko miña, buruko illeak, goiz (e) ko izarra, (e) itza obeki josteko ta leuntzeko da. Au bera guertatzen da *ara-ra*-rekin: *baratzARA, elizARA* esa-ten degu *ara*-rio sorik eutsiaz; baña besteakin *a* galtzen degu: *errIRA, bi-dera, chiminIRA, gora, sorora, begui-RA, burura, goiz(e) RA*.—Eta *atik-tik*-ekin beste ainbat igarotzen dala esan gabe esanik dago.—Berdiñ *az-z*-rekin.

Gueiagorentzat-koan (pluralean) len izan bear zuten: *ak* (gaur ere *ak* esaten da); *akek* (gaur *ak*); *aken* (gaur *en*); *aki* (gaur *ai*); *aketan* (gaur *etan*); *akez* (gaur *az*); *akeko* (gaur *etako*); *akera* (gaur *etara*); *aketik* (gaur *etatik*).

Ez dezazutela guero pensatu go-goak ematen didana esaten ari nai-zenik. *Gogoak* ez, baizik zerbaít an t'emen letu, entzun, ikusi t' ikasiak esanerazten dit au.—Ez det besteen maisu izan nai: nik baño guchiago dakitenai erakutsi, eta gueiago da-kitenengandik ikasi baizik.

Orregatichek lan au ez det onen-besterekin utziko; Goiko Jaunak nai badu, urrengo asteen zabalsseago nere pensamentuba aguirian jarriko det.

Ok.

NERE BIOTZARI

Egun oietan
nere biotza
arkitutzen da
illun ta otza

Zer ote zuan
jakin naiean
galdetu nion
atzo goizean:

—¿Penachoren bat
izan al dezu
orren tristea
egoteko zu?

—Bai alassen da,
erantzun zidan
esango dizut
dana seguidan.

Nik maitatzen det
biotzetikan
guzi guzia
ssamurturikan
neska polit bat
umill ta ona
ederragorik
inun ez dana.

Arpeguia du
churi gorria
gorputz liraña
fiña guerria;
ez da altuba
ez da chikia
ez da zabala
bere neurria.

Guzia dauka
ondo neurtuba
eta ederra du
guztiz buruba.

Gaztain margoko
illea du berak,
beguiak berriz
zabal ta ederrak.

Esku fin chiki
legun churiak
eta oinak berriz
chiki chikiak.

Biotz bat badu
ezin ohea,
errukitsua,
on ta noblea.

Neska eder oni
maite diot nik
ill arteraiño
barren barrendik,
asko maitatzen
duben bezela
otz dagoanak
eguzki epela.

Ikusi gabe
egun oietan
biotza daukat
beti penetan,
argatik nai det
bera aguertzea
ta nere ondoan
nik ikustea.

Orduanhen bai
biotz barrendik
esango diot
pozez beterik:
Atoz nigana,
atoz faborez
bestela illko naiz
bai, ni, dolorez.

CHISTU-BURNI

Tolosan 1903-ko Azaroaren 9-an.

LIBURU BARRI BAT

Ama Birjiña Arantzazu-koaren kondaira ta bederatziurrena da, ango Aita praille batek oraintsuan argui-taratua.

Liburuaren izenak berak adierazoten dau atal bi daukazala, bata kondaira ta bestea bederatzurrrena. Lenengoan dakaz Ama Birjiñearen aguerkera, eliza ta bakarteguiaren ereguiera ta prailleen joakera bertara azalduaz ondoren Arantzazuko Amak eguin dabezan mirari asko bere debotuen mesederako, Arantzazun eguiten direan erromeriak eta ara andi ta chiki, aberats eta beartsu, joan izan direan erromesak, bide batez esonde edo konseju on bat emonaz gaurko gazteai erromeriara bear dan eran joan daitezen. Guero ipinten dau zelan erre ebezan komentua ta elizea ta ondoko iru ostatu-echeak milla zortzireun eta oguetamalaugarren urtean, eta zelan amabi urte gueroa-igo igon eben Ama Birjiñearen irudia Oñati-tik Arantzazura host milla baiño gueiago euskaldunez inguratua.

Lenengo atal au ain gogozkoa eguiten da bein irakurten asi ezkeroreze, guztia amaitu artean echako isten liburuari eskuetatik.

Bederatzurrrena erderazkotik euskerara biurtua da.

Liburu onek daukan euskerea ederrnetarikoia da; garbia berbaz eta esakeraz, eta orrez ganera guztiak aditu edo ulertu leikeen moduan.

Eguilleak diño liburuaren aurrean au eztala eguiña «itz-jostaldien batzarrean saria irabazteko, Euskal-errian Arantzazu-ko Ama Birjiñaren jaiera gueitu ta zabaltzeko baizik»; baiña gure euskereari dagokion aldetik, liburu au baiño obeto eguin-dako lan guichi aurkeztuko da itz-jostaldietan. Izan daiteke garbiagorik itz banaketan, baiña euskerearen garbitasuna eztago bakarrik itzetan, esakeran bere bai, IBAIZABAL-en *Itz-joskera* eskribiduten dabenak ondo esan euskun leguez.

Onetariko liburuak irudituten jakuz Euskera ederraren baratzean urtendako lorachuak; eskerrak zor deusaguz lora orrek ipinten dabezanai, ta euskeraz aguertzen dan albistari bakarrak gogotik bialtzen deustoz liburu onen eguilleari, erregutuaz eztaiela lunea alde batera ichi al badau.

Eguin beitez liburu onegaz IBAIZABAL-en irakurle euskalzaleak, eta echake damutuko; salgai dago Arantzazun bertan 3 chakurrean azalba-koak eta 5 chakurrean azaldunak.

BLOA.

EUSKALDUN ERDALZALEA

Ijitoen bizitza berria.

I

Siñor Kaporak del Kolonia Zumadi.

Mui siñor mio: Aquí mucha queja está por este bizimodu biejo, que nese-sita mudazion y keremos haser dos palabras con uste en sima de este ausunto.

Pachiko.

II

—¿Emen zerate guizonak?
—Bai, *Kaporak* Jauna.
—¿Aspertu zerate orain arteko bi-zimoduaz?

—Bai Jauna; eta bizimodu berri bat nai guenduke.

—¿Zarra baño ohea?

—*Portzupuesto.*

—Eman itzatzute bada lenengo bi-zimodu zarraren kejak; itz eguiñ dezala Josepek.

—Jauna, mundu guziak gorrotatzen gaitu.

—¿Eta beren gorroto guziarekin, inork sekula buruko ille bakar bat ere kendu dizu?

—Ez ba, Jauna.

—Ba ori izan dedilla gaitzik andie-na eta datorrela orain Martiñ.

—Ona emen, Jauna.

—¿Zer keja dezu zuk?

Denbora asko, kulpik gabe, kar-tzelan pasa erazten digutela.

—¿Jaten ematen dute?

—Bai Jauna.

—Beraz kanpuan dauden asko ba-ño obeki egoten zerate, beñepein ne-guan.

—Ez ordia udan.

—¿Ez ote?

—Ez Jauna ez.

—¿Badakizu zer guertatzen zi-tzaion Erresill toriadoriari?

—Ez Jauna.

—Nik esango dizut ba; zezena illeziñik zebillenian, beldurrez eta ikaraz zezenagana urreratzeko, jendeak deadar eguiten zion «*Kartzelara!*, *Kartzelara!*» eta «*jai, an banengo!*» erantzuten zuan berak.

—¿Zergatik ote?

—Zezenaren aurrian baño obeki egongo zalako, kartzelan. Ala zuek ere, askotan, kanpuan baño obeki egoten zerate kartzelan. Zoaz ba eta ez aztu Erressillezaz. Datorrela orain Maissena.

—Bai Jauna. Ara; lotsatu eguiten gaituzte nun-nai.

—Ijito onak lotsa echean utzi bear du; eta bestela ere, lumacho bat nai-kua dezu lotsari guziak bizkarretik kentzeko. ¿Eztago ollorik inguruan?

Datorrela Benit.

—Emen nator ba Jauna.

—¿Zer keja ematen dezu?

—Nik, bat bakarrik, Jauna; beste orain artean esan diranak eztute balio.

—¿Eta zure bakar orrek balioko du?

—*Me parese, Siñor.*

—Esan ezazu ba euskeraz.

—Iruchurrekoa buruan duten guizon serio oiek... oien itzalak bakarrik ere... *[korneta]*

—¿Zebillak esan nai dezu... zebillak?

—Bai Jauna bai; zebillak.

—Oiek eztute kulparik, baizik oien aguintariak.

—¿Zein dira?

—Goichoan daude.

—¿Eta eziñ igo guindezke goi arta-raño?

—Eztet uste.

—¿Zergatik ez?

—Esan dizut, goichoan ere goicho daudela.

—Eznikie ba gauz andirik ere eskatuko.

—¿Zer ba?

—Zazpigarren *artikulo* urasse (1), paborez kentzea leguetik.

—¿Badakizu nori eskatu?

—¿Nork jarria da?

—Jaungoikoak.

—Beraz berari eskatu bearko diogu.

—¿Badakizu nola eskatu?

—Gueron itzkuntzan.

—¿Paternosterra badakizu?

—Ez naiz ondo oroitzen.

—¿Aztu eguiñ alzaitzu?

—Ez; baizik ikasi ez.

—Alperrik zabiltza beraz.

—Guk eguingo degun onena izan-go da *por nulo* botatzea zazpigarren *artikulo* ori.

—¿Nola ordia?

—Asko degu ez gordetzea.

—Len ere orisse eguiten degu ba.

—Ba aurrera ere orisse eguiñ bearko degula iduritzen zait, bestela *zeremonia* askocho dago or.

—¿Beraz len bezela?

—Bai Jauna, bai.

—¿Eta bizitza berria?

—Eztakit ba Jauna, zer pentsatu ere.

—Nik esango dizut gauza bat.

—Ondo da, Jauna.

—Ezagutu nuan danbolintero bat, pandango bat baño jotzen etzekiana.

—¿Eta errenta ematen zioten?

—¡Booooooi...!

—Beraz etzan aren palta.

—Baña, jendea ere kontentu zan berarekin.

—Bai, etzuten buruauste andirik izango dantza berririk ikasten ere ta.

—Milla pandango jakinta beziñ ondo betetzen zuan bere eguinki-zuna.

—¿Zer modutan?

—Pandango batetik bestera issillune, dantzariak nai baño luzechoa-goak eguiten zituan, eta arako be-rriro asteko zai zeudenean deadar eguiten zien: ea, gaztechoak, mudan-tza dijoa, *otro mas mejor*; asten zuan berriz ere lengoa eta... aurrera muti-tillak.

—¿Eta jendea etzan konturatzen?

—¡Bai zera! Astia zeukan orre-tarakosse; jendeak etzeukan beste pentsamenturik, dantzatzea baño; eta dantzatu ere, ez ondo, baizik asko eguitea.

—Guk ere orrelakosseren bat eguin dearko degu ba.

—Bai, joerazo ezazu bando bat modu onetan: Kaporak Jaunaren or-denaz, emendik aurrera gutaiko gu-ziak eguingo dute bizitza berria: nai duenak, lengoa berritu dezala, eta nai eztuanak ere bai; baña *toros mo-ros* kontuz ibilli, bada mudantza di-joa, *otro mas mejor*.

—Ondo da Jauna: beraz oraingo

(1) Ez ostutzen.

mudantzak lengoaren antzak.

—Orisse da.

—¿Zenbat da bedorren nekea?

—Pss... zazpi ollo.

—¿Bizirik ala illta?

—Illta, eta gañera ondo maniatu-ta, jateko moduan, eta...

—¿Zer eta?

—Kantara-erdicho bat-ardo...

—¡Um...! garesticho ezpalitz...

—¿Garesticho, *artikulo siete «por nulo»* botata?

—Zazpi olloak ere laster botako ditugu guero «*por nulo»*.

—¿Eta guero?

—Guero gueroakoak.

II

Gabeko zortzirak inguruan guzia zan burruka ta iskanbilla. Gaberdi-rako guziak issilldu ziran, eta biga ramon goizean an zijoazen iru asto-rekin bost guizaseme, zortzi emaku-me, amar ume eta iru chakur. Guziak zijoazen sillatuak, bekokiko urra-tuak, sudur gañeko ebakiak, beton-do beltzituak, eta onelakoak ziran beren silluak. Bizitza berriaren *inau-gurazioko pestak* eguiñ, eta bakoitza-ri zegozkion *graduak* omen ziran sillu aiek, eta gañera *errekuerdia*.

Kaporalak, urratu batzuez gañera, bi eskuak omen zituan zaurituak, adierazteko guziez gañ zuan esku-bidea.

P. M.

1903. Zemendiaren 2 an.

MUJIKAN GUERTATUA

Eche baten egozan lau aita-seme bertsolariak beste otsein edo serbi-tzari bat eukeela eurakaz.

Gau baten joan zan otseina korta edo okollura eznea batzeko ustean, baiña alperrik, bei zarrak ostikoagaz jo ta picharra ausi eutsalako. Orduan dana asarreturik joan zan eskaratze-ra, eta esaten deutse:

—Gure beiagaz eztago gauza onik, katillu bete ezne ezin eratzi leio inok; ostikoagaz jo ta picharra apurtu deust, eta gueiago enoia aregaina.

Orduan erantzuten deutso albotik Manuelek:

—Ni joan banintz eznea batzera, picherrik etzan ausiko gure echean.

Beste aldetik esaten deutso Pe-drok:

—¿Mutill, noz eguin az olako abi-lla? Goiazan picherra ta katillua ar-tuta eznean billa.

Joaten dira bata picherragaz ta katilluagaz, eta bestea arguiagaz; asi zan eznea batzen Manuel, baiña al-perrik, bei zarrak jo eban ostikoagaz belaun-buruan, eta albora bota eban.

Orduan guztiz asarre joan zan ba-rrura, ekarri eban akullua, eta asi zan bei zarra jotzen gogotik, eta Pe-drok kantetan deutso albotik onelan:

Pedrok.—Komeditokia da

Gure okoilua,

Beiak adarra dantzan

Ta ik akullua,
Gaur bigarren aldian,
Mutill kankallua,
Eznez bete ezinik
Eure katillua.

Manuelek.—Ni baiño gueiago dok
Bei zar au indarrez,
Ostikoka eguiten iok
Gañera adarrez,
Eznerik ezin kendu
Ta i ortik barrez,
Pazientzia artzen
Eztok errez-errez.

Pedrok.—Eznea zelan kendu
Dauden guztientzat
Eskatzian euki dok
Plana bestientzat,
Orain neure ustean
Falta dot eurretat,
Ori dok ichuria
Mutill gaztientzat!

Manuelek.—Matusalen baiño be
Zarrago dan beia,
Trabes ipinten ieustak
Gaur neuri beguia,
Askan eukiagaitik
Naiko janaria
Atzeko ostikoa
Dauko dantzaria.

Pedrok.—Chit dotore asi az
Eznea kentzien
Baiña katillu ori
Dok erdi utzien,
I baiño abillaurik
Ezpadok eltzien,
Dantzan eingo iok orrek
Okoillu ertzien.

Manuelek.—Argui-mutill on barik
Postien onduan

Ator ikusitera
Zer moduz nagan,
Urreratu ezpanintz
Askoz obe nuan
Ostikuaz jo naiok
Belaunen buruan.

Pedrok.—Beizar ori lotuta
Or daukak serio,
Baiña eznerik berez
Apenas dario,
Inori emon deustak
Ainbat desprezio,
Orain urreratzeko
Euk eztok balio.

Manuelek.—Eznerikan oneri
Ezin kendu leio
Ia beizarrak asko
Ezteusku balio
Daukon jenio charrak
Negar erain leio,
Amaikachu entzun dot
Au dala merio.

Pedrok.—Ezne kentzen asi az
Arro eta maiñes,
Inori burletako
Uste ta aleguñez,
I az mutill abilla
Bakarrik mingaiñez,
Beizarren ostikuak
Eraiteko ines.

Manuelek.—Segurutik eiten dok
Berbia naikua,
Aprobatu nai badok
Emen iaok lekua;
Eroan ezketiño
Errora eskua
Adarrak dantzan dabiz
Zoli ostikua.

Pedrok.—Mutillen finesia

Gutziz andia dok,
Eznez mantentzia nai
Echeko guztiok;
Ia gaineztu dozak
Direan ontziok,
Lar kendu barik, mutill,
Puska bat ichiok.

Manuelek.—Seguruan jarrita
Gaur edozer diñok,
Neuk eratziko deustak
Alan bere eztiñok,
Manchatu ez daiazan
Eure esku fiñok,
Emen lan eguiterik
Ehok gura inok.

Pedrok.—Neure anaje maite
Manuel Enbeita,
Gaur danak eraztea
Derrigorra ezta,
Beñepein lanerako
I az mutill presta
Bakik nola daukean
Picharra betota?

Manuelek.—Gazteak ezin leike
Ezer zarrarekin,
Ernegau erain deustak
Gaur eure koplakin,
Banaioak katillu
Ta picharrarekin,
Isiltzera naioak
Euk nai badok ekin.

PERU TA MANU ENBEITARRAK.

ALBISTAK

Bakean da lanari deragoiola da-
bill jentea Bilbo onetan egunokaz;

baiña bildurra dagoala igarten da
gauza askotan. Batzuk diñoe urteba-
rriz izango dala barriro beste ma-
chinadaren bat, beste batzuk lenago
izango dala; Madrillara joan dira
emendik komisiño edo mandatariak
Gobiernuari azaltzeko Bilbon biziak
eta ondasunak kaupotik etorririko
jente gaiztoen eskuetan egon direa-
la ta egon leitekezala usterik gui-
chien dauean, eta artu daizala neu-
rriak olangorik barriro jazo eztaiten.

Emen izen direan zaratetara, saiak
eta belak aragui uztearen usaiñera
leguez, Españako alde askotatik
abiatu da etorten eche bakocheko
seme charrena; presilio-etatik urte-
ten dabeen lapur ta eraille (*asesino*)
gueienak emen bizi izateko baimena
eskatzen dabe, emoten deutse, ta ona
datoz aldraka orretariko chakurrak.
Emengo albistari batek esan daben-
dik dakigu 600 presiliotat daukagu-
zala auzuan; eta 5.000 guizon alpe-
rrian dagozanak.

Orregaitik, inor izan da Bilbon,
echea jaso ta diruak artu, ta emen-
dik alde eguin dabena, bere familia-
gaz beste alde batera bizi izaten; da
entzuten dogunez, denda edo lante-
gui edo orrelango zeren bategaz lo-
tuta eztagozan askok daukela asmoa,
emendik alde eguiteko.

Aiuntumentuan bere zaratarien al-
dekoen asko sartu da, ta beriala
erriaren zor-paperak (*obligaciones*)
jatzi dira domu edo prezioan; lengo
egunetan 100-eko papera 97-an egoan
eta egunekaz 87-an eskeñita bere
inok artu gura ez.

Fabriketako ta beste negozio guz-
tien aguriak (*acciones*) bere asko
jatzi dira.

Bakeagaz dirua adoretu eguiten
da; bakerik ezagaz, dirua bildurtu
eguiten da, ta iguesi eguiteko guer-
tututen da.

Orra zer ekarri deuskuen belarri-
motzak. A zein jakintsuak zirean gu-
re asabak, euren legueetan jarri ebe-

— 32 —

eta kriskitin kraskitin
arrosa krabelin
emen naiz laister oster.

AND. BISS. Ja! ja! ja!

LUIS. Agur andre Bissent.

AND. BISS. Nuan ni ere barrenara.

AMASEIGARREN IRUDIA

XVI

SSABIROIA, Bakar-izketa (monologoa)

*Eltortzen da buruba lotuba ta lebita bat jantzi ta
galtza beltzak*

SSABIROIA. Uste nuben emen norbait arkitzia, jeta
inor ez! Nuan echera, arreba zai egon-
go da eta illobak ere bai. Emen senti-
tzen det minberia eta nola ez, nik artu
ditutan kankarrekuakin! Bolara batian
etzi det denak itoko guñala! izan ere
ezkerretan neukan lori arrek pisatzen
zuben buiak aña; bestiari berriz esaten
nion polikiago eldutzeko bañan *ika!*
arrek beria, orduan eta estuago eltzen
ziran zudurretik; Ezkerrak garranga
aundia detala, bestela onezkero musian
ari guñan pulpuakin urpian! Nik ere
uste gabe irau! soñeko zedaskuari azer
tarratara eguin diotana.

— 29 —

LUIS. Kaian irichi danakin bat, ikusi du batel-
cho bat nola zijuan belan, andik punta-
ra *tira bira* eguin du ontziak.

AND. BISS. Eta zer... esan aguro.

LUIS. Orduan erropa ta guzi zambulla ta lenta
eguiñaz, alderatu da aiengana, ordura-
ko batel zaia erdi kolpatua, batelari
elduta zafatu da.

AND. BISS. ¿Eta zer gueio?

LUIS. Bi *señora* ito ez ito zebiltzala, an dijua
biengana sua dariola.

AND. BISS. ¡Guisarajua!

LUIS. Erio artan eldu diote emakume biak be-
rari lepotik, eta irurak trantze estuban
zebiltzalarik, alare biari eutzi dio esku
banakin, eta azkenian nola bait bizirik
guelditu dira. Ala bearta *Kanikass* ba-
tel batekin aiengana irichi da, zeñak
irurak jaso dituben. Bañan Ssabiroi
guisarajua batelen killa jo ta burua erdi
autzia du.

AND. BISS. ¡Guisarajo guisarajoa! (*Negarrez*).

LUIS. Sekulako jendia bildu da kai muturrian,
portura etorri diranian, chaloka easo
diote jende guziak, eta señora biakin
batian, koche batian eraman dute beren
jaureguira. Gueronek ikusi degu buru-
tzik, blusa purrukatua, eta lepo guzia
odoletan zeraman, estura larria artan
atzaparrakin larrutu dute.

AND. BISS. Eta zer gueio, esan.

nean odol garbikoa etzanik ezin zeitekela bizi izatera etorri Euskalerriara!

¿Osatuko etegara euskaldunak belarrimotzakana daukagun ichumen onetan? Izan leike; baiña berandu leku askotan. Euskalerriar oraindino asto asko dago... edo bestelan irakurri Errenteritik biatzen deuskuen eskutitz au:

«ERRETERITIK. Ill onen zortzian izandu diran botazioetan gure adiskide maite Enrike Elizechea eguin nai guenuen Errejidore, baña gure naiak edo deseok kunplitu gabe guelditu dira.

Beraz ustez adiskide gueiago zuen tokian nai zuen atera eta jarri zan baserritarak botoa eman bear zuten toki artan, baña abek nai izaten badute ere bestek mesedeak eguitea (eta igure adiskidea ez da bada bere denboran baserritar eta kaletarrai guchi guchi eguiña!) eman dute botoa gueienak, ez gure lagunaren alde, baizikan euskaraz ez dakien baten alde.

¡Bapo basserritarak! Erriko seme eta euskalzale probatu bat zanpatu dezute, «kasso jaunak» esaten ez dakien bat goratzeagatik.

Erderaz ez dakiten guizon baserritar oiek eman dizkate euskaraz mintzatzen ez dakien orri eun eta lau boto, eta gure adiskideak izandu ditu larogueti ta zortzi.

Berriz ere egongo da Euskalerria dagon beziñ eri euskaldunak orrela portatzen badira.

ERRETERIAR BATEK».

DONOSTIATIK. Artezkari jauna; ara emen joan dan larunbatean Donostiako kantaritaldeak eman zuen konziertoaren azalde edo programa. LENBIZIKO ZATIA: 1.^o *Clave-ren Los pescadores (barcarola)*; 2.^o *Hauser-en Rapsodia Hungara*; 3.^o *Lizarriturriren Serenata baska* Inazio Erkizia

kantariak (bakarrik); 4.^o *Escenas tártaras* Laurent de Rillé. BIGARREN ZATIA: soñukai edo *instrumento-zkoa* zan eta chalo ugariak irabazi zituzten Basurkok (flauta), Minteguiagak (oboe), Rodoredak eta Pagolak (pianoan) eta Larrochak (violoncelloan). IRUGARREN ZATIA: *Las Mariposas* Laurent de Rillé; 2.^o *Pagliaci* operako sartaurrea edo prologoa I. Erki-ziak (bakarrik); 3.^o *Après la moisson* Royan-en lenbiziko saria irabazia, euskeraz. Lenbiziko zatiaren azke-nean kantatu zan Arin-ek kantaritaldearentzat antolatutako euskal-kanta *Praisku-Chomin* jendearen chalo ugariari eskerrak emateko.

Datorren igandean kantaritalde onek ospetuko du bere Jagole Zezilia martiri donearen eguna, kantatuaz Bizente martiri donearen elizan Fr. Riga-ren meza, eta eguberdian uste det kantatuko dala Zumardi edo Boulevard-ean. Agur, artezkari jauna, beste bat arte.

IZARRAITZEK.

IGARKIZUNAK

I

Leku chiki batzuek ondo apaindurikan askotan ikusten dira guizonez beterikan; emendik irtetzen dute oso dotoreturikan; sekula ezta sartutzen emakumerikan eztute noski izaten onek bear-izan aundirikan. IBAIZABAL-en irakurleak bakoitzak bere lekutikan asi zaitezte bururatutzen zer leku izan litekian.

LEKEITIOKO JOSSE.

II

Euskal-zaleentzat

Miguelen guetako atearen guiltza au dala esan du Premiñen aitak.

Amar itz oetan emeretzi badira (estu-estuban ogei ta bat ere bai). Emeretziak bereiztu, eta gaztelanira atzekoaz aurrera ta aurrekoaz atzera biurtu bitez, era ontan:

Euskeraz: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19.

Gaztelaniz: 19 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1.

OIRENPAK.

Lengo astekoen erabaguiak:

Lenengoa. Markiñako Gaztek bialdu euskun igarkizuna, baiña erabagui ez, da estura onetan jo dogu gure adiskide barru-barruko Boldrogana, ta onek diño urren doiana: «Sorguiñak ichuski ganetan aidean ibiltzen zirean aldian, bizi zirean andra alargun bi bakocha seme banagaz, Manton da Juane alde batetik, Maipa ta Chomin bestetik. Ichuraz orduan emakumak gazterik ezkontzen zirealako edo... eztakigu zegaitik, Maintonek 35 urte eukazan da bere seme Juanek 20, Maipak 37 ta bere seme Chomiñek 21. Onetan otu jaken ezkontza bi eguitea, Manton Chomiñegaz da Maipa Juanegaz. Eguin eben ba zorakeri ori, ta andik bederatzi illebetera Maintonek eta Chomiñek izan eben mutiko bat. Mutiko au negarrez egoala, joan jakon Maipa ta esan eutsan: Neure semearen semea zara. (Eguia, bere seme Chomiñen semea zan), eta neure se-

narraren anaia (egui au bere, mutiko ori ta Maiparen senar Juane anaiak zirean, biak Maintonen semeak zireanez). Ori jazo zanetik ona makiña bat euri jausi da.»

Bigarrena. Nere ustez: 1 Baburrunak sartaldeko Indietatik (Amerikatik) ekarriak dira.—2 *Baburrunari* eman zitzaizen izen au, babaren antzekoa, *babaren urrengoa* dalako.—3 Ez deritzat *baberruna* izen egokiagoa litzakeanik, bada indarka ari bear da izen au, batzuek askatzen duten bezela, askatzeko: bestea berriz berez dator.—4 Gaztelaniz *judias*-en izena ipiñiko zitzaizen bear bada juduak ekartzen eta saltzen zutelako, merkatari azkarrak beti izan dira-ta. Baña baita ere guerta zitekean au, juduak *korritu* aundiarekin beti diruba ematen dutelako, eta baburrunak ere... korritu aundichoa dute batzuetan batzuentzat.

OIRENPAK.

Bilbotar batek bialdu deusku au: «Baburrunaren kumea Amerika da, orregaitik daukaz izen onek: Baburruna edo urruneko babia, indababia edo Indiako babia, indiarra edo Indiako idarra». Boldrok diño, ziur eztagoala baiña, Amerika agurteu eben ordurako ezagutua zala Europan indababa au.

Igarri dabe lenengoa Beljikan dagoan Bizente Ameztok, Usansoloko Jose Mari Labordak, eta Bergarako G. Sasietak.

LA EDITORIAL VIZCANA deriehon moldagutza
Gran Via, 26 eta Ledesma, 15

— 30 —

- LUIS. Guero kai inguruan bildu da kanpotar aberatz pillat bat eta esan dute zer biotz onekua dan guizon ori.
- AND. BISS. Bai, bai, eguia.
- LUIS. Beste jaun batek esan du berriz, *ministro* baten emaztia dala aietan bat, bestia bere aizpa; oso leialak dirala eta eztala gaizki aterako guizon ori. (*Ssabirotien-gatik.*)
- AND. BISS. Ai bada, erregalo on bat eguingo balio-kete.
- LUIS. Ai bi emango balitzkateke.
- AND. BISS. Ara, emen dator Kanikass, onek zerbaite gueio esango digu.
- LUIS. Galdetuko diogu.

AMABOSTGARREN IRUDIA

XV

LENGOAK ETA KANIKAS

- KANIKAS. ¡Eu...u...up! E...e...e...men na...na...iz ni.
- LUIS. Kanikas ¿larri zintaten eh?
- AND. BISS. ¿Naiko lan eguiñ omen dezute?
- KANIKAS. Ni...nik gu...gu...chi Jo...jo...ssek as...as...ko u...u...ra be...beti...ku...kua fi...fi...fi...
- LUIS. ¿Baforia?
- KANIKAS. ¡Fi...fi...fi...ña!

— 31 —

- AND. BISS. Bai, bai, beti fiña.
- KANIKAS. Be...be...be...
- LUIS. ¿Arkumia?
- KANIKAS. Be...be...bekar ba...ba...ba...
- AND. BISS. ¿Ba ba?
- KANIKAS. Ba...ba...ka...llua.
- LUIS. Ler eguiten ari aiz, sekulan bañan tote-lago.
- AND. BISS. Kantuan itz eguin zazu.
- KANIKAS. (*¡Ja jai!-ren doñuban.*)
Andre Bissenta oraiñ
bekar bakallua,
daukatelako naiko
jateko gogua;
sagardoteguirako
artu det asmua,
sustua pasatzeko
eratera nua.
- AND. BISS. Orla ¿ikusten, nekatu gabe? (*bakallua ar-tzen du.*)
- LUIS. Ez pensatzia; mutill askotan baratzuri zopa bañan tontuago jartzen aiz.
- AND. BISS. Tori bakallua.
- LUIS. Lagunduko diat nik ere, guazemak.
- KANIKAS. Gua...gua...gua...
- LUIS. Kanta zak.
- KANIKAS. (*Iru damachoren doñuban*)
Andre Bissenta orain baguaz
sagardua eratera,
bizigarri au janaz ederki
anchen moldatuko guera;